

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Rozhodčí doložky sjednané ve prospěch servisních organizací pro rozhodce ve světle rozsudku Vrchního soudu v Praze sp. zn. 12 Cmo 496/2008

V době nedávno minulé byl publikován rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 12 Cmo 496/2008, který vzbudil velmi rozporuplné reakce u servisních organizací zajišťujících rozhodčí řízení pro rozhodce „ad hoc“ zapsané na seznamech těchto organizací s různou právní formou, obvykle společností vzniklých dle právní úpravy obchodního zákoníku, popř. občanských sdruženích vzniklých dle zákona o sdružování občanů, popř. obecně prospěšných společností vzniklých dle zákona č. [248/1995](#) Sb. Všechny tyto servisní organizace mají z pohledu rozhodčího řízení jedno společné – nejedná se o zákonem zřízené rozhodčí soudy a právě na činnost těchto „nestátních“ (hovořeno literou zákona o rozhodčím řízení „nestálých“) rozhodčích soudů výše specifikované rozhodnutí Vrchního soudu reaguje.

V rámci citovaného rozhodnutí dospěl Vrchní soud k několika právním závěrům, které se snaží autor tohoto příspěvku přiblížit a doplnit o vlastní pohled na danou problematiku.

Dle ust. § 7 odst. 1 věta první zák. o rozhodčím řízení, má rozhodčí smlouva (doložka) zpravidla určit počet i osoby rozhodců anebo stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny. Konečný počet rozhodců musí být vždy lichý. Podle odstavce druhého, nemá-li rozhodčí smlouva ustanovení podle odstavce 1, jmenuje každá ze stran jednoho rozhodce a tito rozhodci volí předsedajícího rozhodce.

V právním sporu posuzovaném Vrchním soudem bylo konstatováno, že určení osoby rozhodce závisící na vůli pouze jedné strany neodpovídá rovnosti stran, když stanovením způsobu určení rozhodce je třeba rozumět jen určení takového způsobu, který nezáleží jen na vůli jedné strany, jak je tato zásada formulována v § 269 odst.3 obchodního zákoníku. V tuzemské odborné literatuře lze k této otázce nalézt pojednání v publikaci Prof. N. Rozehnalové, *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, Praha, ASPI, vyd. 1., r. 2002, kde je uvedeno, že ujednání, podle kterého „bude rozhodce jmenován výlučně jednou ze stran rozhodčího řízení“, je typickým případem ujednání, který je v rozporu s požadavkem nestrannosti, když např. v některých právních úpravách (německý Zivilprozessordnung v § 1034) je takové ujednání považováno explicitně za neplatné.

Určení rozhodce závisující na vůli pouze jedné ze stran není zcela určitě nejšťastnější dohodou o způsobu určení rozhodce a po právu lze souhlasit s tím, že takovýto mechanismus určení neodpovídá relevantním ustanovením ZRŘ ani obecnému povědomí o základních zásadách objektivitě rozhodování sporů. Přestože lze obvykle velmi těžko prokázat, nebo i jen dovodit, vztah mezi žalobcem (stranou určující rozhodce) a jím určeným rozhodcem, lze souhlasit s tím, že u tohoto rozhodce lze pochybovat o jeho nestrannosti. V této souvislosti lze zmínit i tu skutečnost, že rozhodce je za svoji činnost honorován obvykle ze zaplaceného rozhodčího poplatku a například opakované určení toho stejného rozhodce tou stejnou žalující společností (např. úvěrovou společností) ve sporech proti různým dlužníkům, může být pro žalující stranu i rozhodce oboustranně výhodnou spoluprací. Pro snad žádnou jinou oblast, jako právě pro sféru nezávislosti a nestrannosti rozhodce, však neplatí více, že jakékoli zobecnování je nevhodné. Pokud se ovšem v rozhodčím řízení objevily problémy s takto formulovanými způsoby určení rozhodce, je třeba k nim zaujmout stanovisko. Podle názoru autora tohoto příspěvku lze najít řešení přímo v ZRŘ a jeho § 8, z něhož vyplývá, že pouhá existence oprávněných pochybností o nepodjatosti rozhodce a jeho nestrannosti znamená vyloučení rozhodce, vede k jeho povinnosti se funkce rozhodce vzdát a pokud tak neučiní vzniká právo stran rozhodčího řízení uzavřít dohodu o postupu k vyloučení rozhodce, event. v případě její absence k právu podat návrh na vyloučení rozhodce k soudu.

S výše uvedeným závěrem Vrchního soudu tedy souhlasím a takovéto judikatorní řešení považuji za správné.

Vrchní soud ve svém rozhodnutí dále konstatoval, že pokud subjekt, který není stálým rozhodčím soudem, zřízeným na základě zvláštního zákona, jak to předpokládá zákon o rozhodčím řízení ve svém § 13, vykonává takové činnosti, které spadají podle zákona o rozhodčím řízení výlučně do působnosti stálých rozhodčích soudů, jde o úmysl obcházet zákon a dochází tak k rozporu se zákonem (v rozsudku se uvádí např. vydávání pravidel pro rozhodčí řízení, vydávání sazebníku poplatků). Možnost vést seznam rozhodců je umožněna pouze v řízení vedeném u stálého rozhodčího soudu, nikoliv u soukromé společnosti. Vrchní soud dále konstatuje, že pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce "ad hoc", anebo konkrétní způsob jeho určení, ale jen odkazuje ohledně výběru rozhodce a stanovení pravidel rozhodčího řízení na právnickou osobu, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona a odkazuje na tuto právnickou osobu stanovené statuty a řády ke jmenování a výběru rozhodců, jakož i způsobu vedení rozhodčího řízení a stanovení pravidel o nákladech řízení, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná dle § 39 občanského zákoníku pro obcházení zákona. S těmito závěry Vrchního soudu se již neztotožňuji a to z důvodů níže uvedených.

V první řadě se domnívám, že předmětný rozsudek Vrchního soudu ve sporných částech nerespektuje konstantní judikaturu stran existence servisních organizací pro rozhodce „ad hoc“. Dle rozsudku Krajského soudu v Olomouci, publikovaného pod sp. zn. 22 Cm 18/2001-90, mohou i soukromé subjekty (právnické osoby vzniklé způsobem shora popsáním) vést seznam rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodci řídí. V rámci konstantní praxe vnitrostátního rozhodčího řízení podle zákona č. [216/1994 Sb.](#), je nepochybné, že rozhodčí řízení podle zákona o rozhodčím řízení umožňuje smluvním stranám, aby určité druhy sporů vyňaly z pravomoci soudů a podrobily je zvláštnímu řízení, v němž o nich budou rozhodovat soukromé osoby - jeden nebo více rozhodců, popř. i nestálý rozhodčí soud. Prostředkem k dosažení tohoto účelu je smluvní volnost, v jejímž rámci strany vymezí, jaké druhy sporů podrobí pravomoci rozhodců a dohodnou se na tom, zda je bude rozhodovat jeden nebo více rozhodců, popř. stálý rozhodčí soud (§ 2 odst. 1 ZRŘ). Shodným projevem vůle mohou smluvní strany v rozhodčí smlouvě určit počet i osoby rozhodců anebo stanovit způsob, jak budou určeny. Strany si dle ustanovení § 13 ZRŘ mohou v rozhodčí smlouvě určit okruh rozhodců, způsob jejich jmenování stranami, nebo postup, jímž mají rozhodci vést řízení s tím, že i jiné soukromé subjekty než stálé rozhodčí soudy zřízené ve smyslu ust.

§ 13 ZRŘ mohou vést seznam rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodci řídí.[1] Pravidla těchto soukromoprávních subjektů pro určení rozhodců se považují za dohodu obsaženou v rozhodčí smlouvě ve smyslu ust. § 7 odst. 1 ZRŘ.

Z pohledu výše popsaného (a respektovaného soudní i rozhodčí praxí) je závěr Vrchního soudu o tom, že pokud soukromoprávní subjekty vedou seznamy rozhodců, vydávají pravidla rozhodčího řízení jako dohody o postupu v řízení a uskutečňují další činnosti podobné rozhodčímu soudu zřízenému zákonem, v rozporu s ustálenou judikaturou a v rozporu s praxí, která je v mezích právního řádu ČR uznávána po dobu patnácti let. Je skutečností, že např. v právním systému Slovenské republiky zák. č. 244/2002 Z. z. umožňuje právníkům osobám v § 12 a násl. zřízení stálých rozhodčích soudů, když je současně zřejmé, že opomenutí a poněkud laxní přístup tuzemského zákonodárce nemůže být servisním organizacím pro rozhodce k tíži.

Dle čl. 2 odst. 3 LZPS každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Žádný právní předpis nezakazuje, aby byly zřizovány soukromé subjekty jako servisní organizace pro rozhodce, aby měly možnost vést seznam rozhodců a pro zájemce o rozhodčí řízení připravit pravidla postupu řízení, na něž pak rozhodčí doložky odkazují. Je zřejmé, že rozhodčí doložky, popř. smlouvy o rozhodci, mají toliko samostatnou povahu ve vztahu k hmotněprávní smlouvě[2] a jedná se toliko spíše o smlouvy procesní, nikoli hmotněprávní.[3] Účelem tohoto článku není pojednání o povaze rozhodčí doložky, nicméně institut obcházení zákona je typickým institutem práva soukromého, úpravy hmotněprávní, nikoli procesní.[4]

Vrchní soud v rozhodnutí blížeji nespecifikoval, v čem spatřuje úmysl servisních organizací obcházet zákon, ale jejich činnost není ničím jiným, než naplněním jednoho ze základních smluvních principů – zásady smluvní volnosti pro účastníky rozhodčího řízení a zásady zakotvené v čl. 2 odst. 3 LZPS. Ústavní soud například konstatoval, že „vznik závazkových vztahů musí vycházet zejména z respektu a ochrany autonomie vůle smluvních subjektů, neboť se jedná o zcela elementární podmínku fungování materiálního právního státu“. Ústavní soud ve své předchozí judikatuře dovedl autonomii vůle z čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle něhož každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Ústavní soud v tomto ustanovení spatřuje jak strukturální princip, tak subjektivní právo jednotlivce, které je omezené k prosazení jiného práva či veřejného zájmu, na základě zákona, přičemž takové omezení musí být přiměřené sledovanému cíli, jehož má být dosaženo (srov. např. náleží I. ÚS 167/04, in Ústavní soud ČR: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 33, č. 70, str. 197). Autonomie vůle tak představuje původní matici vztahu mezi jednotlivcem a veřejnou mocí ve smyslu konstanty vytčené před závorkou, v níž se ocitají jednotlivá specifikovaná základní práva pozitivněprávně formulovaná v reakci na jejich masové porušování autoritativními či totalitními režimy.“[5]

Uvedený základní princip pro posuzování dovolenosti chování v poměrech českého právního řádu je nutno, dle názoru autora tohoto článku, aplikovat i při posuzování otázky zákonnosti (legálnosti) zřizování servisních organizací pro rozhodce právníky osobami vzniklými na základě jiného zákona, než je zákon o rozhodčím řízení.

Podle ust. § 13 odst. 1 ZRŘ stálé rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze na základě zákona. Dle ust. § 2 odst. 1 ZRŘ se strany rozhodčí smlouvy mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a sporů vyvolaných prováděním konkursu nebo vyrovnání, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud. Není pochyb o tom, že zákon o rozhodčím řízení připouští rozhodčí řízení „ad hoc“, tedy řízení vedené mimo stálý rozhodčí soud. Soukromoprávní subjekty pouze zajišťují administrativní servis pro rozhodce. Pokud pak zákon o rozhodčím řízení stranám rozhodčího řízení v ust. § 19 odst. 1 umožňuje, aby se dohodly na postupu, kterým mají rozhodci vést řízení, pak autor tohoto článku nemůže zaujmout jiný závěr, než

že „rozhodčí řády“ servisních organizací jsou návrhem dohody o postupu v řízení, které účastníci rozhodčích smluv akceptují, v rámci konkrétního projevu zásady svobody vůle, podpisem rozhodčí smlouvy. Autor tohoto příspěvku zaujímá názor, že otázku platnosti rozhodčích řádů servisních organizací nelze odmítat obecně, ale toliko konkrétně pro případ, že jsou v rozporu s rovností stran rozhodčího řízení, event. jinými základními zásadami rozhodčího řízení. Rozhodování sporu v rozhodčím řízení podle dohody o postupu v řízení představované rozhodčími řády servisních organizací není tedy zcela nepochybně porušením ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, pokud účastníci řízení mají možnost ovlivnit, zda rozhodčí doložku uzavřou či nikoli. To je však otázka konkrétních skutkových okolností uzavírání rozhodčí doložky, nikoli otázka legálnosti zřizování servisních organizací pro rozhodce.

Pokud se týče seznamu rozhodců vedených servisními organizacemi pro rozhodce, ani v tomto postupu nevidí autor tohoto příspěvku obcházení zákona. Z pohledu tuzemského zákona o rozhodčím řízení jsou stanoveny záruky nestrannosti rozhodce tak, že § 1 ZRŘ stanoví, že tento zákon upravuje rozhodování majetkových sporů nezávislymi a nestrannými rozhodci a výkon rozhodčích nálezů. Podle § 8 zákona o rozhodčím řízení ten, kdo má být nebo byl určen nebo jmenován rozhodcem, musí bez odkladu stranám nebo soudu oznámit všechny okolnosti, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti a pro něž by byl jako rozhodce vyloučen. Dle ust. § 18 zákona o rozhodčím řízení mají strany v rozhodčím řízení rovné postavení a musí jim být dána plná příležitost k uplatnění jejich práv. Již z jazykového výkladu těchto ustanovení lze jednoznačně konstatovat, že se jedná o konkrétní projevy zásady nestrannosti a nezávislosti rozhodce jako procesního subjektu rozhodčího řízení. Pouze tyto zákonné požadavky mají vliv na podjatost a nestrannost rozhodce, která může být účastníky právem aprobovaným způsobem uplatňována s tím, že pouhé vedení seznamu rozhodců nemůže být v rozporu s těmito zásadami.

Ještě před tím, než se budu zabývat poslední částí rozsudku Vrchního soudu, chtěl bych se ještě zabývat institutem obcházení zákona, který byl využit Vrchním soudem v předmětném rozhodnutí. Obcházení zákona bylo Ústavním soudem definováno jako jednání, které spočívá ve vyloučení závazného pravidla záměrným použitím prostředku, který sám o sobě není zákonem zakázaný, v důsledku čehož se uvedený stav stane z hlediska pozitivního práva nenapadnutelným. Jednání in fraudem legis představuje postup, kdy se někdo chová podle práva, ale tak, aby záměrně dosáhl výsledku právní normou nepředvídaného a nežádoucího (srov. II. ÚS 119/01, Sb. n. u. ÚS, svazek č. 30, nález č. 47, str. 9). Obcházení zákona (jeho smyslu) vyžaduje volní jednání, tj. úmysl zákon obejít. Smyslem zákona o rozhodčím řízení je mimo jiné umožnit, aby majetkové spory byly řešeny i mimo stálé rozhodčí soudy, tedy v rozhodčím řízení „ad hoc“. Servisní organizace toliko zjednodušují přístup k rozhodčímu řízení „ad hoc“ tím, že stranám poskytují možnost zúžit okruh v úvahu připadajících rozhodců v rámci aplikace principu appointing authority, připravují pravidla k řízení (které mohou strany kdykoli změnit jinou dohodu o postupu v řízení, popř. zvolit pravidla stálého rozhodčího soudu) a zajišťují řízení administrativně, nikoli meritorně. Mám za to, že ochrana spotřebitelů, v níž spatřuji základy argumentace Vrchního soudu, by měla být otázkou pro zákonodárce, nikoli pro restrikcí fungujícího systému servisních organizací pro rozhodce cestou změny stávající judikatury.

Závěrem je pak vhodné se vyjádřit k názoru, podle kterého pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce „ad hoc“, anebo konkrétního způsobu jeho určení, ale jen odkazuje ohledně výběru rozhodce na právnickou osobu, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná dle § 39 občanského zákoníku pro obcházení zákona. V této části Vrchní soud poněkud opomněl, že nejen ve vnitrostátní praxi rozhodčího řízení, ale zejména v tradiční praxi mezinárodního rozhodčího řízení, je naprosto standardním způsobem určení rozhodce takový postup, podle kterého se strany rozhodčí smlouvy dohodnou na určení osoby (zde určení servisní organizace), která konkrétního rozhodce vybere (tzv. „appointing authority“ [6]).

Z těchto důvodů tedy není možné se závěry Vrchního soudu souhlasit, neboť jsou v rozporu s tradiční praxí nejen vnitrostátního, ale mezinárodního rozhodčího řízení.

Autor tohoto příspěvku je přesvědčen o tom, že rozhodčí řízení „ad hoc“ realizované prostřednictvím servisních organizací pro rozhodce má místo v systému civilního práva procesního jako plnohodnotný a celospolečensky uznávaný způsob řešení sporů. Rozhodčí řízení musí být vnímáno nikoli jako nástroj k ochraně práv jednoho účastníka řízení, ale jako uznávaný a respektovaný způsob řešení právních sporů. Tomu však nemůže být zabráněno necitlivým zásahem do činnosti servisních organizací pro rozhodce, ale např. úpravou podmínek spotřebitelských smluv, vhodnou úpravou podmínek pro výkon funkce rozhodce, obligatorním stavovským zřízením pro rozhodce, atp.

Mgr. Michal Žíla, advokát

Maršálek & Žíla, advokátní kancelář

rozhodce zapsaný na seznamu rozhodců vedeném servisní organizací pro rozhodce ČMRS Consulting s.r.o.

[Maršálek & Žíla, advokátní kancelář](#)

Dolní náměstí 342
755 01 Vsetín

Tel.: +420 571 410 895

Fax: +420 571 410 232

E-mail: sekretariat@marsalekzila.cz

[1] Viz Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. července 2008, kterým bylo rozhodováno o usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. ledna 2008, č. j. 7 Cmo 452/2007-40 (sp. zn. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR dosud nebylo publikováno) získané na stránkách salvia.gurkol v rámci judikatury k § 13 ZRŘ.

[2] Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2007, sp. zn. 29 Odo 1222/2005, podle kterého nevztahuje-li se důvod neplatnosti smlouvy na rozhodčí doložku, týkající se sporů z této smlouvy, nemá neplatnost smlouvy vliv na platnost rozhodčí doložky.

[3] Viz Gonsorčíková, M. Právně teoretické aspekty procesní smlouvy jako nástroje upravujícího rozhodčí řízení zveřejněný v elektronické podobě ([zde](#)), kde autorka dospívá k závěru, že neplatnost procesní smlouvy nutno vykládat jako neplatnost ve smyslu procesním nikoliv ve smyslu hmotněprávním.

[4] Viz ust. § 39 ObčZ.

[5] (ÚS) IV. ÚS 128/06.

[6] Viz např. Bělohlávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Praha.C.H. Beck 2004, s. 76 a násl.

Další články:

- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Mezinárodní dožadání a lhůta pro stanovení daně: kritéria účelnosti, věcnosti a včasnosti v judikatuře](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná](#)
- [Nejvyšší soud ČR: Úhrada úroků ze zápůjčky jako zvýhodňující jednání? Klíčový výklad k § 241 odst. 5 písm. b\) insolvenčního zákona](#)
- [JIRÍ HARNACH - VEŘEJNÉ ZAKÁZKY LIVE! - BŘEZEN 2026](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)
- [Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu](#)
- [Dva problémy s pracovní pohotovostí](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [10 otázek pro ... Kateřinu Mikulovou](#)